

Sygn. akt I ACa 90/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny w (...) I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Ewa Tkocz
Sędziowie :	SA Anna Bohdziewicz (spr.) SA Joanna Naczyńska
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 26 maja 2017 r. w (...)

na rozprawie

sprawy z powództwa P. K.

przeciwko Skarbowi Państwa - Okręgowemu Inspektoratowi Służby Więziennej

w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 26 października 2016 r., sygn. akt II C 94/14

- 1) zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2. o tyle, że zasądzone nim koszty obniża do kwoty 480 (czterysta osiemdziesiąt) złotych;
- 2) oddala apelację w pozostałej części;
- 3) zasądza od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 780 (siedemset osiemdziesiąt) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego;
- 4) przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Katowicach na rzecz radcy prawnego Z. R. wynagrodzenie w kwocie 959,40 (dziewięćset pięćdziesiąt dziewięć i 40/100) złotych, w tym podatek od towarów i usług w wysokości 179,40 złotych, z tytułu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Joanna Naczyńska	SSA Ewa Tkocz	SSA Anna Bohdziewicz
----------------------	---------------	----------------------

Sygn. akt I ACa 90/17

UZASADNIENIE

Powód P. K. domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa- Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w (...) kwoty 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia z powodu naruszenia jego dóbr osobistych tj. godności i czci w następstwie niezapewnienia mu odpowiednich warunków odbywania kary pozbawienia wolności w latach 2012-2014. Na uzasadnienie podał, iż w celach Aresztu Śledczego w T. i Aresztu Śledczego w M., w których odbywał karę pozbawienia wolności, brak było elementarnych standardów socjalno-bytowych, nie wysyłano jego korespondencji urzędowej, choć była wpisywana do książki ewidencji, bezpodstawnie zastosowano art. 88 § 3 k.k.w.. W toku procesu powód rozszerzał swoje żądania, domagając się od pozwanego przeproszenie go przez złożenia oświadczenia o wskazanej treści i formie, gdyż przebywając w jednostkach penitencjarnych w latach 2000 – 2014 doznał zniesławienia. Następnie rozszerzył swoje żądanie zapłaty, domagając się zasądzenia od pozwanego dodatkowo kwoty 50.000 zł. Podał, że doszło do naruszenia jego dóbr osobistych: godności osobistej, dobrego imienia, intymności, gdyż przebywając w licznych jednostkach penitencjarnych podlegających pozwanemu w latach 2010-2014, nakazywano mu rozbieranie się do naga podczas kontroli osobistych w monitorowanych celach i pomieszczeniach oraz monitorowano nieodgrodzony kąciek sanitarny, przedłużano mu kwalifikację tzw. więźnia niebezpiecznego, a nadto w palcówkach penitencjarnych brak było zajęć kulturalno-oświatowych, sportowych, zagubiono oryginały świadectw, indeksów.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego, kwestionując zasadność i wysokość dochodzonych roszczeń.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 26 października 2016 r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo, zasądził od powoda koszty procesu na rzecz Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, a ponadto przyznał pełnomocnikowi powoda wynagrodzenie z tytułu udzielonej powodowi pomocy prawnej z urzędu.

Wyrok Sądu pierwszej instancji został wydany na tle następująco poczynionych ustaleń faktycznych:

Powód w okresie od 9 lutego do 14 marca 2012 r. przebywał w Areszcie Śledczym w T., natomiast w okresie od 7 stycznia do 28 lutego 2013 r. przebywał w Areszcie Śledczym w M.. We wskazanych jednostkach był osadzony w celi mieszkalnej przeznaczonej dla jednej osoby, gdzie przebywał sam. W czasie odbywania kary izolacyjnej, z uwagi na postawę oraz czynną napaść na funkcjonariusza Zakładu Karnego w W., powód był uznany za skazanego wymagającego osadzenia w wyznaczonym oddziale lub celi aresztu śledczego lub zakładu karnego typu zamkniętego, w warunkach zapewniających wzmoczoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwa aresztu lub zakładu. Korespondencja powoda nadawana była zgodnie z procedurą. Cele mieszkalne, w których przebywał powód, wyposażone były w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy oraz sprzęt zapewniający odpowiednie warunki higieny. Pojawiające się usterki i uszkodzenia sprzętu był usuwane na bieżąco. Stan techniczny ścian i podłóg był właściwy, na bieżąco odbywa się konserwacja pomieszczeń. Cele mieszkalne nie były zagrzybione, miały wentylację grawitacyjną. Systematycznie wykonywane były remonty, malowanie cel. Osadzeni otrzymywali środki do utrzymania czystości zgodnie z miesięcznym normatywem przydziału środków czystości, zatwierdzonym przez Dyrektora Aresztu Śledczego. Ponadto na wniosek oddziałowego, możliwe jest otrzymanie dodatkowych środków utrzymania czystości. W celach szpitalnych znajdują się wydzielone kącieki sanitarne, a w celach mieszkalnych kącieki sanitarne są wyodrębnione konstrukcją z płyt wiórowych o wysokości 140-200cm. Raz w roku jednostka penitencjarna jest dezynfekowana. Dodatkowo każdorazowo, gdy zachodzi taka potrzeba. Raz w tygodniu powód miał możliwość korzystania z ciepłej kąpieli. Dostęp do zimnej wody był nieograniczony. Codziennie odbywały się spacerki. W jednostkach penitencjarnych prowadzone były zajęcia kulturalno-oświatowe w tym sportowe, jak gra w tenisa stołowego. Powód mimo zachęcania nie chciał korzystać w przerwy oferowanych przez jednostki penitencjarne. Ograniczenia w uczestnictwie w zajęciach kulturalno-

oświatowych w Areszcie Śledczym w T. przez okres 3 miesięcy wynikały z faktu ukarania powoda karą dyscyplinarną. Przebywając w celach mieszkalnych powód miał dostęp do telewizji, radia, książek oraz prasy.

Przeprowadzone w dniu 26 marca 2015 r. bez zgody powoda badanie psychologiczno-penitencjarne wskazało, że powód powinien odbywać karę izolacyjną w warunkach oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Zgodnie z rejonizacją powód miał zostać przetransportowany do AŚ w K., jednak z uwagi na to, że nie było możliwości by powód został przyjęty do w tego aresztu na oddział terapeutyczny, skierowano go do Zakładu Karnego w R..

Powód składał liczne skargi w zakresie wszystkich sfer funkcjonowania jednostek penitencjarnych, w których przebywał.

W oparciu o art. 302 k.p.c. Sąd Okręgowy ograniczył dowód z przesłuchania stron do przesłuchania powoda. Sąd nie dał wiary zeznaniom powoda, ponieważ pozostają one w opozycji do całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie. Sąd pierwszej instancji oddalił wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z akt osobowych powoda z części A, B i C, ponieważ akta A zawierają orzeczenia sądów karnych, obliczenia kary, akta B indeksy i świadectwa szkolne, akta C są założone dla pracujących skazanych. Informacje o takiej treści nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd oddalił również wniosek powoda o zobowiązanie pozwanego do złożenia książki wysyłanej korespondencji z jednostek penitencjarnych, w których przebywał powód. Powód zarzucał bowiem, że jego korespondencja nie była przez pozwanego wysyłana, ale zobowiązany do wskazania, jakie konkretnie jego przesyłki nie zostały wysłane, nie potrafił ich wskazać. Wobec tego badanie książki korespondencji, zawierającej całą korespondencję wychodzącą z danej jednostki penitencjarnej było bezprzedmiotowe, gdyż i tak nie pozwoliłoby ustalić jaka korespondencja ewentualnie nie została wysłana. Nadto mogłoby to prowadzić do naruszenia prawa innych osób, które za pośrednictwem jednostki penitencjarnej wysyłały korespondencję.

Jako bezprzedmiotowy Sąd oddalił również wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z dokumentacji fotograficznej cel, w których powód przebywał, gdyż jednostki te nie dysponują taką dokumentacją, a sam powód takiej dokumentacji nie przedłożył.

Oddaleniu podlegał też wniosek dowodowy powoda o przeprowadzenie dowodu z monitoringu cel. Choć powód został zakwalifikowany jako osadzony wymagający wzmożonej ochrony, co wiązało się z nagrywaniem cel, w których przebywał, to zgodnie z § 3 pkt. 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2009 r. w sprawie rodzaju urządzeń technicznych służących do przekazywania, odtwarzania i utrwalania obrazu lub dźwięku z monitoringu w zakładach karnych pojemność nośników urządzeń utrwalających umożliwia przechowywanie i odtwarzanie utrwalonego obrazu lub dźwięku przez co najmniej 7 dni, po upływie których utrwalony obraz lub dźwięk ulega automatycznemu zniszczeniu. Także wytyczne nr 4/2013 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 10 czerwca 2013 r. w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej podają, że pojemność dysku rejestratora winna zapewnić przechowywanie zarejestrowanego obrazu lub dźwięku przez okres min. 7 dni, a po 7 dniach obraz zostaje nadpisany.

Sąd Okręgowy oddalił również wnioski dowodowego powoda o przesłuchanie świadków B. R., A. N., I. W., Z. P., M. K., M. N., T. M. i W. N.. Składając ten wniosek w piśmie z dnia 16 grudnia 2014 r. i 4 sierpnia 2015 r. powód wskazał tezę dowodową dla przesłuchania tych świadków. Wskazane pytania nie dotyczyły w ogóle okoliczności faktycznych, a jedynie opinii (zdania) świadków, a tym samym przesłuchanie tych świadków prowadziłoby jedynie do zbędnego przedłużenia postępowania.

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności wskazał, że w tej sprawie powód dochodził zapłaty z tytułu zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych, a co za tym idzie roszczenie powoda znajdowało oparcie w art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. W sprawie podniesiony został przez pozwanego zarzut przedawnienia. Roszczenia pieniężne o naprawienie krzywdy niemajątkowej ulegają przedawnieniu po upływie 3 lat (art. 442 k.c. i

obecnie art. 442¹ k.c.), a bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się od momentu, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia.

Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, iż w omawianym przypadku poszczególne okresy odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności w różnych jednostkach penitencjarnych należy potraktować jako oddzielne wydarzenia, które mają swój samodzielny byt w zakresie przedawnienia. Z uwagi na zmianę stanu prawnego dotyczącego przedawnienia roszczeń z tytułu czynów niedozwolonych z dniem 10 sierpnia 2007 r. zaznaczono, że do wspomnianego momentu zastosowanie miał przepis art. 442 k.c., a obecnie w związku z tym, że powód roszczenie wiąże ze zdarzeniami mającymi miejsce również później, zastosowanie ma art. 442¹ k.c. Dalej wyjaśniono, że chwilą dowiedzenia się poszkodowanego o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia, jest moment otrzymania przez poszkodowanego takich informacji, które obiektywnie oceniając, pozwalają z wystarczająco dużą dozą prawdopodobieństwa przypisać sprawstwo określonemu podmiotowi. O ile, kiedy pierwszy raz doszło do osadzenia powoda przyjąć należy, iż świadomość powoda o niegodziwych warunkach najpóźniej pojawiła się w momencie opuszczenia jednostki penitencjarnej, tak przy każdych kolejnych pobytach w warunkach więziennych świadomość tę powód miał od momentu rozpoczęcia odbywania kary, co powoduje że to od tego momentu miał on wiedzę o szkodzie i osobie obowiązanej do jej naprawienia. Pozew został wniesiony w dniu 31 stycznia 2014 r., przy czym dotyczył okresu lat 2012 – 2014, a więc wcześniejszego niż 3 lata przed wytoczeniem powództwa. Rozszerzenie pozwu o krzywdy, jakich powód doznał w okresie wcześniejszym (lata 2000 – 2014) nastąpiło zaś pismem powoda z dnia 16 grudnia 2014 r. Zgodnie z art. 165 § 2 i 3 k.p.c. złożenie pisma przez osobę pozbawioną wolności w administracji zakładu karnego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu. W tej sytuacji przyjęto, że roszczenia powoda związane z okresem przed 16 grudnia 2011 r. uległy przedawnieniu w oparciu o przepis art. 442¹ § 1 k.c., co powoduje niemożność dochodzenia roszczeń za ten czas, a co ostatecznie przełożyło się na to, że Sąd Okręgowy w zakresie przedawnionych zdarzeń nie był zobligowany do dokonywania szczegółowych ustaleń faktycznych. Sąd nie miał też wątpliwości, że ze względu na rodzaj zarzutów, jakie formułuje powód, miał on pełną świadomość, kto odpowiada za jego ewentualną krzywdę. Organizacją odbywania kary pozbawienia wolności w Polsce zajmuje się jedynie państwo, a nie żaden podmiot prywatny. Poza tym powód był świadomym swoich praw osadzonego, często składał pisemne skargi, a tym samym nie może się powoływać na swoją nieświadomość w tym względzie. Powód również nie zaprzeczył twierdzeniom pozwanego, iż z jego powództwa przeciwko temu pozwanemu toczyło się lub toczy przeszło 60 spraw sądowych, co jednoznacznie wskazuje, że po stronie powoda nie zachodziły żadne przeszkody we wcześniejszym wytoczeniu pozwu w niniejszej sprawie.

Odnosząc się do roszczeń powoda mających swe źródło w okresie późniejszym Sąd pierwszej instancji wskazał, że wymagają one rozważenia w świetle art. 417 k.c., przy czym o bezprawności działania funkcjonariuszy Skarbu Państwa można by mówić, gdyby ich działania podejmowane w stosunku do powoda w toku odbywania kary pozbawienia wolności były niezgodne z prawem, a więc gdyby podjęto je bez ustawowego umocowania.

Powód domagał się udzielenia mu ochrony w związku z naruszeniem jego dóbr osobistych, a podstawę żądania w tym zakresie stanowi art. 24 k.c. Z kolei przepis art. 448 k.c. przewiduje możliwość przyznania zadośćuczynienia w razie naruszenia jakiegokolwiek dobra osobistego. W każdej sprawie mającej za przedmiot takie roszczenie konieczne jest stwierdzenie, jakie dobro osobiste zostało naruszone. Zaznaczono, iż przepis art. 23 k.c. zawiera jedynie przykładowe wyliczenie dóbr osobistych, wśród których wymienia cześć, obejmującą dobre imię oraz godność.

Powód domagał się ochrony swojego dobra osobistego w postaci godności, dobrego imienia i prawa do intymności w związku z przebywaniem w warunkach bytowych, stworzonych przez stronę pozwaną, które nie spełniły w ocenie powoda podstawowych norm i nie zapewniły godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności.

W pierwszej kolejności rozważono kwestię warunków bytowo-socjalnych, jakie panowały w celach, w których przebywał powód. Powód nie wykazał w toku postępowania, że występujące w jednostkach penitencjarnych warunki socjalno-bytowe naruszały jego dobra osobiste. Przesłuchani na tę okoliczność świadkowie zaprzeczyli by w jednostkach penitencjarnych miały miejsce w tym zakresie nieprawidłowości. Powód przebywał w celach

jednoosobowych o znacznym metrażu, a zatem nie można mówić w jego przypadku o przeludnieniu.. Jednocześnie powód nie zaferował w sprawie żadnych wiarygodnych dowodów potwierdzających jego zarzuty dotyczące tego zagadnienia.

Ograniczenia w uczestnictwie w zajęciach kulturalno-oświatowych w Areszcie Śledczym w T. przez okres 3 miesięcy, wynikały z faktu ukarania powoda karą dyscyplinarną. W czasie, gdy powód nie był objęty karą dyscyplinarną, miał swobodny dostęp do zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, z których mimo zachęty funkcjonariuszy służby więziennej, nie korzystał. Przebywając w calach mieszkalnych powód miał dostęp do telewizji, radia, książek oraz prasy.

Art. 88a § 1 pkt. 2b k.k.w. statuuje, że za skazanego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu można uznać skazanego, który podczas uprzedniego lub obecnego pozbawienia wolności stwarzał zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego w ten sposób, że dopuścił się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego lub inną osobę zatrudnioną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym. W związku z tym, że powód dopuścił się czynnej napaści na funkcjonariusza Zakładu Karnego w W. został zakwalifikowany do kategorii osadzonych, o jakich mowa powyżej. Osadzenie go zaś w zakładzie typu zamkniętego, zgodnie z art. 88 § 3 pkt 3 k.k.w., wynikało z faktu, że został skazany na karę dożywotniego pozbawienia wolności albo na karę 25 lat pozbawienia wolności. Z powołaniem na powyższe zarzuty powoda o bezpodstawnym (bezprawnym) zakwalifikowaniu go do kategorii osadzonych z art. 88a §2 są niezasadne.

Odnosząc się do kolejnych zarzutów powoda Sąd Okręgowy przywołał art. 73a § 1-5 k.k.w., zgodnie z którym zakłady karne mogą być monitorowane przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk, w tym przez system telewizji przemysłowej. Monitorowanie, zapewniające możliwość obserwowania zachowania skazanego, można stosować w szczególności w celach mieszkalnych wraz z częścią przeznaczoną do celów sanitarno-higienicznych, w łazniach, w pomieszczeniach wyznaczonych do widzeń, w miejscach zatrudnienia osadzonych, w ciągach komunikacyjnych, na placach spacerowych, a także do obserwacji terenu zakładu karnego na zewnątrz budynków, w tym linii ogrodzenia zewnętrznego. Monitorowany obraz lub dźwięk może być utrwalany za pomocą odpowiednich urządzeń. Monitorowanie i utrwalanie dźwięku nie może obejmować informacji objętych tajemnicą spowiedzi lub tajemnicą prawnie chronioną. Obraz z kamer systemu telewizji przemysłowej, zainstalowanych w części celi mieszkalnej przeznaczonej do celów sanitarno-higienicznych oraz w łazniach, jest przekazywany do monitorów lub urządzeń, o których mowa w § 3, w sposób uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała skazanego oraz wykonywanych przez niego intymnych czynności fizjologicznych. Podobny zapis znajduje się w § 3 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2009 r. w sprawie rodzaju urządzeń technicznych służących do przekazywania, odtwarzania i utrwalania obrazu lub dźwięku z monitoringu w zakładach karnych, z którego wynika, że urządzenia systemu telewizji przemysłowej muszą spełniać poniższe wymagania do przekazywania obrazu z części celi mieszkalnej przeznaczonej do celów sanitarno-higienicznych oraz z łazni, w celu uniemożliwienia przekazywania i utrwalania obrazu z intymnymi częściami ciała osadzonego oraz podczas wykonywania przez niego intymnych czynności fizjologicznych, stosuje się urządzenia systemu telewizji przemysłowej wyposażone w funkcję maskowania stref prywatności; strefy prywatności określa się podczas montażu tych urządzeń. Art. 88c § 1 i § 2 k.k.w. mówi, że zachowanie skazanego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu podlega stałemu monitorowaniu w celach mieszkalnych wraz z częścią przeznaczoną do celów sanitarno-higienicznych oraz w miejscach i pomieszczeniach, o których mowa w art. 88b § 1 pkt 1. Monitorowany obraz lub dźwięk podlega utrwalaniu. Poddanie monitorowaniu na podstawie art. 88c k.k.w. jest obligatoryjne, jako skutek określonego statusu skazanego. Kompleks przepisów dotyczących monitorowania pomieszczeń, z których korzystają osadzeni w jednostkach penitencjarnych ma na celu zapewnienie porządku i bezpieczeństwa na terenie jednostek penitencjarnych, a także ochronę zdrowia i życia skazanych. Dlatego też monitorowanie powoda, jako osadzonego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, było obowiązkowe. Sąd Okręgowy nie dopatrył się nieprawidłowości pozwanego w tym zakresie.

W dalszej kolejności wskazano, że zgodnie z art. 116 § 2 i następnymi k.k.w., w wypadkach uzasadnionych względami porządku lub bezpieczeństwa, skazany podlega kontroli osobistej. Z tych samych względów kontroli podlegają również

cele i inne pomieszczenia, w których skazany przebywa, znajdujące się w nich przedmioty, a także przedmioty jemu dostarczane lub przekazywane przez niego innej osobie. Kontrolę celi i innych pomieszczeń przeprowadza się podczas nieobecności skazanych. Kontrola osobista polega na oględzinach ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez skazanego. Oględziny ciała oraz sprawdzenie odzieży i obuwia przeprowadza się w pomieszczeniu, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane są za pośrednictwem osoby tej samej płci. Kontrola może być przeprowadzona w każdym czasie. Skazanych „niebezpiecznych”, o których mowa w art. 88 § 3 k.k.w., a taki status posiadał przecież powód, poddaje się kontroli osobistej przy każdorazowym wyjściu i powrocie do cel. W świetle art. 88 c k.k.w. kontrole te są również monitorowane.

Zauważono, że sam fakt przebywania w jednostce penitencjarnej nie jest zdarzeniem, z którym można w rozumieniu art. 23 k.c. wiązać zasadność roszczeń o naruszenie dóbr osobistych. Osadzenie jest konsekwencją orzeczenia izolacyjnej kary w następstwie uznania sprawcy winnego popełnieniu przestępstwa, a fakt ten jest powszechnie znany i dlatego powód jako osoba dorosła, wchodząc na drogę przestępstwa, winien liczyć się z konsekwencją osadzenia.

Również treść orzeczenia psychologiczno-penitencjarnego wydanego wobec powoda nie uzasadnia roszczenia o naruszenie jego dóbr osobistych. Dla porządku zauważono, że zgodnie z art. 81 k.k.w. karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemie programowanego oddziaływania, terapeutycznym, zwykłym. W celu stwarzania warunków sprzyjających indywidualnemu postępowaniu ze skazanymi, zapobieganiu szkodliwym wpływom skazanych zdemoralizowanych oraz zapewnieniu skazanym bezpieczeństwa osobistego, wyboru właściwego systemu wykonywania kary, rodzaju i typu zakładu karnego oraz rozmieszczenia skazanych wewnątrz zakładu karnego - dokonuje się ich klasyfikacji. Klasyfikacji skazanych dokonuje się mając na względzie w szczególności: płeć, wiek, uprzednie odbywanie kary pozbawienia wolności, umyślność lub nieumyślność czynu, czas pozostałej do odbycia kary pozbawienia wolności, stan zdrowia fizycznego i psychicznego, w tym stopień uzależnienia od alkoholu, środków odurzających lub psychotropowych, stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego, rodzaj popełnionego przestępstwa. Podstawą klasyfikacji są w szczególności badania osobo poznawcze (art. 82 § 1, 2 i 3 k.k.w.). Skazanego poddaje się w miarę potrzeby, za jego zgodą, badaniom psychologicznym, a także psychiatrycznym. Sędzia penitencjarny może zarządzić przeprowadzenie badań bez zgody skazanego. Badania, o których mowa w § 1, przeprowadza się przede wszystkim w odpowiednich ośrodkach diagnostycznych (art. 83 § 1 i 2 k.k.w.). Zgodnie zaś z § 10 ust. 1 -3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych badanie psychologiczne polega w szczególności na poznawaniu osobowości skazanego, jego psychospołecznych mechanizmów zachowania oraz określeniu wskazań i zaleceń dotyczących sposobów oddziaływania. Dobór metod badawczych i ich zakres ustala psycholog. Badanie, o którym mowa w ust. 1, kończy się orzeczeniem psychologiczno-penitencjarnym lub opinią psychologiczną, której zakres będzie uzależniony od okoliczności skutkującej potrzebą badania. Podsumowując, celem badań psychologicznych, a także psychiatrycznych, skazanego jest podjęcie właściwej decyzji klasyfikacyjnej i określenie warunków indywidualnego oddziaływania na skazanego, co w konsekwencji służyć ma jemu dobru, tak by proces odbywania kary izolacyjnej spełnił swe funkcje z art. 67 § 1 k.k.w., tj. by wykonywanie kary pozbawienia wolności wzbudziło w skazanym wolę współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa. Również okoliczność, że treść opinii psychologicznych dotyczących powoda wykonywanych przez jakiś okres czasu była inna w żaden sposób nie powoduje, że narusza to dobra osobiste powoda.

Również przeniesienia powoda wbrew rejonizacji do Zakładu Karnego w R. zamiast do Aresztu Śledczego w K. znajduje umocowanie w art. 100 k.k.w. Obowiązujący od dnia 1 stycznia 2012 r. art. 100 § 1 zdanie pierwsze k.k.w. stanowi, że skazany odbywa karę we właściwym ze względu na rodzaj, typ, system wykonywania lub zabezpieczenie zakładzie karnym. Wskutek nowelizacji z 2011 r. treść art. 100 k.k.w. uległa istotnej zmianie. Przepis ten obecnie nie wymaga, aby skazany odbywał karę we właściwym zakładzie karnym położonym, w miarę możliwości, najbliżej jego miejsca zamieszkania.

Powód mimo ciężącego na nim obowiązku z art. 6 k.c. nie wykazał jakie konkretnie listy i korespondencja nie zostały wysłane z Areszty Śledcze w T. i M. oraz by dokumentacja w postaci świadectw ukończenia szkoły została zgubiona przez pozwanego. Powód nie wykazał również, że był traktowany jako skazany za przestępstwa seksualne.

Sąd pierwszej instancji odwołał się do orzeczeń Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 r. (V CSK 431/06, OSNC 2008, Nr 1, poz. 13, z dnia 17 marca 2010 r., II CSK 486/09) i z dnia 16 grudnia 2011 r. (V CSK 21/11) z których stosując wykładnię prokonstytucyjną i uwzględniającą orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka Sąd Najwyższy wskazał, że "realizacja pozbawienia wolności wiąże się z ustaleniem poziomu, na którym warunki więzienia są "odpowiednie" i nie naruszają przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka. Wyjściowe założenie dla określenia wymaganego poziomu jest takie, by traktowanie człowieka pozbawionego wolności nie było poniżające i niehumanitarne, a ograniczenia i dolegliwości, które musiał on znosić, nie przekraczały koniecznego rozmiaru wynikającego z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka oraz nie przewyższały ciężaru nieuniknionego cierpienia, nieodłącznie związanego z samym faktem uwięzienia".

Uciążliwości wskazywane przez powoda w związku z nieodpowiednim (jego zdaniem) wyposażeniem cel, brakiem ciepłej wody w celach, nieodpowiednią wentylacją, wpisują się w warunki uciążliwości odbywania kary pozbawienia wolności, jednakże nie w stopniu uciążliwym i niehumanitarnym, by naruszać prawo godności osadzonego, kreując zasadność roszczenia odszkodowawczego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 10 maja 2012 roku, IV CSK 473/11). W przedmiotowej sprawie powód nie wykazał, że doszło do niezgodnego z prawem naruszenia przez pozwanego jego dóbr osobistych w związku z odbywaniem izolacyjnej kary. Zebrany materiał dowodowy wskazuje, że w przypadku powoda w czasie odbywania kary pozbawienia wolności nie doszło do ograniczenia praw człowieka i jego godności w większym stopniu niż to wynika z zadań ochronnych i celu wykonywania kary pozbawienia wolności. Uciążliwości związane z izolacją w przypadku powoda nie przekraczały nieuniknionego cierpienia wpisanego w wykonywanie kary izolacyjnej.

W tym stanie rzeczy Sąd pierwszej instancji uznał, że powodowi nie przysługuje przewidziana w art. 24 k.c. i 448 k.c. w związku z art. 417 § 1 k.c. ochrona, a żądania majątkowe w postaci zapłaty zadośćuczynienia jak i niemajątkowe w postaci nakazania przeproszenia podlegały oddaleniu.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie przepisu art. 98 k.p.c. obciążają nimi w całości powoda. Na koszty zasądzone od powoda składało się wynagrodzenie według stawki minimalnej wynikające z przepisu § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, zasądzając od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.600 złotych, jako zwrot kosztów postępowania.

Jako, że powód korzystał z pomocy pełnomocnika z urzędu, Sąd na podstawie § 10 ust. 1 pkt 2 i 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w (...) na rzecz radcy prawnego Z. R. z tego tytułu wynagrodzenie w kwocie 590,40 zł, w tym kwotę 110,40 zł tytułem należnego podatku VAT. W sprawie zostało zastosowane przywołane wyżej, choć nieobowiązujące już rozporządzenie, na podstawie § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego został w całości zaskarżony przez powoda, który sformułował następujące zarzuty:

- 1) naruszenia przepisów postępowania, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia w sprawie, tj.:
 - a) art. 227 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. przez oddalenie zgłoszonych prawidłowo wniosków dowodowych:
 - książek korespondencji z jednostek penitencjarnych, w których przebywał powód na okoliczność ustalenia, czy pozwany w sposób należyty ewidencjonowała wysłaną przez niego korespondencję

- dokumentacji fotograficznej cel, w których powód przebywał na okoliczność ustalenia panujących w nich warunków bytowo-socjalnych
- akt osobowych powoda z części A, B, C na okoliczność ustalenia treści składanych przez niego skarg, a także wydawanych cyklicznie opinii psychologicznych
- zeznań wymienionych świadków na okoliczność ustalenia treści opinii psychologicznych wskazujących na stan psychiczny powoda w toku odbywania kary pozbawienia wolności oraz panujących w celach warunków bytowo-socjalnych,

a powyższe powody dotyczyły okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, które nie zostały dostatecznie wyjaśnione,

b) art. 233 § 1 k.p.c. przez błędne i niezgodne z zasadami doświadczenia życiowego, wiedzy i logiki przyjęcie, że zeznania przesłuchanych w sprawie świadków na okoliczności warunków bytowo-socjalnych panujących w jednostkach penitencjarnych, w których przebywał powód są logiczne, korespondują nie tylko ze sobą, ale też z nieosobowymi źródłami dowodowymi w postaci notatek służbowych, podczas gdy prawidłowa ocena materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wskazuje, że treść zeznań tychże świadków nie jest pomocna na potrzeby ustalenia czy warunki bytowo-socjalne były prawidłowe, co potwierdza także zakreślona przez pozwanego teza dowodowa – świadkowie zostali powołani na okoliczność ustalenia treści notatek służbowych, a nie warunków panujących w karnych;

c) art. 299 k.p.c. przez nieuwzględnienie zgłoszonego przez powoda wniosku o ponowne przesłuchanie go w drodze pomocy sądowej, podczas gdy powód co prawda był już w sprawie słuchany, jednakże z uwagi na rozszerzenie żądań pozwu powinien być ponownie wysłuchany także co do tych nowych okoliczności, które nie zostały jeszcze dostatecznie wyjaśnione;

d) §6 pkt. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu przez jego niezastosowanie;

e) §10 ust. 1 pkt. 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez błędne jego zastosowanie, polegające na przyjęciu, że roszczenie powoda dotyczyło żądania zasądzenia kwoty z tytułu odszkodowania lub zadośćuczynienia związanego z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności, podczas gdy treścią żądań pozwu objęte było roszczenie o zapłatę wskazanej przez powoda kwoty z tytułu naruszenia jego dóbr osobistych oraz zobowiązanie pozwanego do przeproszenia powoda;

2) naruszenia prawa materialnego:

a) art. 24 k.c. przez niezastosowanie w wyniku przyjęcia, iż nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda;

b) art. 6 k.c. w zw. z art. 24 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że ciężar udowodnienia faktu niezgodnego z prawem naruszenia przez pozwanego dóbr osobistych powoda spoczywał na powodzie, podczas gdy to na pozwanym spoczywał ciężar wykazania wystąpienia okoliczności wyłączających bezprawność, któremu pozwany nie zdołał sprostać;

c) art. 23 i 24 k.c. w zw. z art.110 § 1 k.k.w. przez błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że mimo pozbawienia powoda ustawowo zagwarantowanych uprawnień w postaci możliwości posiadania w celi dokumentów związanych z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, czy też przedmiotów kultu religijnego, nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda;

d) art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 105 § 7 k.k.w. przez błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że mimo niewykonania przewidzianego przez ustawodawcę obowiązku w postaci przekazywania skazanemu pisemnych potwierdzeń odbioru w zakładzie karnym wysłanej przez niego korespondencji urzędowej, nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda;

e) art. 23 i 24 k.c. w zw. z art. 88 a k.k.w. przez błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że mimo cyklicznego utrzymywania w mocy decyzji w przedmiocie uznania powoda za więźnia niebezpiecznego, z którą związane jest poddawanie powoda surowym restrykcjom, nie doszło do naruszenia zdrowia psychicznego powoda;

W związku z postawionymi zarzutami powód domagał się zmiany zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie jego żądań i zasądzenie kwoty dochodzonej pozwem oraz jego przeproszenie, a nadto zasądzenie kosztów za obie instancje. Ewentualnie powód domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda okazała się zasadna jedynie w części kwestionującej prawidłowość orzeczenia o wysokości kosztów procesu, natomiast w pozostałym zakresie nie zasługiwała na uwzględnienie.

Apelujący postawił zarzuty zarówno naruszenia prawa procesowego, jak również materialnego, jednakże analiza prawidłowości zastosowania prawa materialnego jest możliwa dopiero wówczas, gdy w niewadliwy sposób został ustalony stan faktyczny, będący podstawą żądań powoda.

Wbrew odmiennym twierdzeniom apelującego, Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowych ustaleń w sprawie, które znajdują oparcie w trafnie ocenionym materiale dowodowym. Powód w rozpoznawanej sprawie domagał się udzielenia mu ochrony prawnej w związku z – jak twierdził – naruszeniem jego dóbr osobistych. Co do zasady w sprawach o naruszenie dóbr osobistych na powodzie spoczywa ciężar wykazania, że doszło do naruszenia jego określonych dóbr osobistych (mogą być to dobra wymienione przykładowo w art. 23 k.c., ale także niewymienione w tym przepisie). Ustawodawca w przypadku naruszenia dóbr osobistych wprowadza domniemanie bezprawności naruszeń (art. 24 k.c.), dlatego pozwany podejmując obronę może oczywiście zwalczać sam fakt naruszenia dóbr, ale też na nim spoczywa ciężar wykazania, że naruszenie (o ile miało miejsce) nie było bezprawne. W sprawach, w których osoby pozbawione wolności dochodzą swoich roszczeń w związku z warunkami, w jakich były osadzone, ciężar dowodowy rozkłada się w ten sposób, że to stroną pozwaną obciąża obowiązek wykazania, iż warunki socjalno-bytowe osadzenia były zgodne z prawem. W rozpoznawanej sprawie pozwany sprostował temu obowiązkowi, bowiem wykazał, że warunki, w jakich powód odbywał karę pozbawienia wolności we wskazanych przez niego placówkach penitencjarnych odpowiadały przepisom prawa. Warunki te zostały opisane w notatkach urzędowych, które oczywiście mają jedynie moc prywatnych dokumentów, jednakże następnie podniesione w nich okoliczności zostały potwierdzone zeznaniami świadków, którzy wyjaśnili, że sporządzając owe notatki opierali się na własnych spostrzeżeniach i wiedzy. W tej sytuacji faktycznie pewną niezręcznością było wskazanie w uzasadnieniu, iż zeznania przesłuchanych świadków zasługiwały na uwzględnienie z uwagi na ich spójność z dokumentami w postaci notatek służbowych. Należy jednak zwrócić uwagę, iż zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. Sąd ma obowiązek wskazania przyczyn, dla których określone dowody zdyskwalifikował, odmawiając im wiarygodności, czy mocy dowodowej. Zatem w istocie wystarczające byłoby wskazanie, że Sąd pierwszej instancji dokonał na podstawie tych dowodów określonych ustaleń. Natomiast apelujący ma możliwość podważania trafności tej oceny, jednakże musi wskazać z jakich przyczyn ocena ta pozostaje w sprzeczności z regułami logicznego rozumowania, czy doświadczeniem życiowym. Nie jest natomiast wystarczające poprzestanie jedynie na negowaniu ustaleń sądu i jednoczesne forsowanie własnej wersji. Sformułowane przez apelującego zarzuty nie są w tym zakresie przekonujące i nie mogą prowadzić do podważenia oceny Sądu pierwszej instancji. Na akceptację zasługuje także selekcja dowodów dokonana przez Sąd pierwszej instancji, na którym spoczywał obowiązek rozważenia, które z wnioskowanych dowodów pozwolą na

ustalenie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a które są nieprzydatne, czy też ich przeprowadzenie spowoduje jedynie zbędne przedłużenie postępowania, czemu Sąd ma przeciwdziałać. Sąd Okręgowy w sposób wyczerpujący przedstawił uzasadnienie dla podjętych decyzji procesowych w tym zakresie. Zgodnie z art. 227 k.p.c. przedmiotem dowodu powinny być okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Przeprowadzenie dowodu z książek ewidencji wysyłanej korespondencji nie mogło doprowadzić do wykazania twierdzeń powoda, że jego korespondencja była rejestrowana, ale faktycznie nie była wysyłana. Z książek tych wynikałoby jedynie fakt zaewidencjonowania korespondencji i żadnych innych okoliczności nie można by było na tej podstawie ustalić, a już na pewno nie fakt, że korespondencja pomimo wpisania do ewidencji nie została wysłana. Zresztą ewentualne nieprawidłowości w wysyłaniu korespondencji trudno kwalifikować jako naruszenie dóbr osobistych, a dobro to musi być skonkretyzowane przez osobę poszukującą ochrony. Nie mógł też odnieść skutku zarzut nieprzeprowadzenia dowodu, który nie istniał, a tak należy oceniać wnioskowany dowód z dokumentacji fotograficznej cel, która nie została sporządzona przez żadną ze stron. Sąd Okręgowy także bardzo precyzyjnie i wyczerpująco wyjaśnił przyczyny, dla których nie był przydatny w okolicznościach sprawy dowód z akt osobowych powoda, a ocena ta zasługuje na podzielenie. Nie ma także uzasadnionych podstaw do podważenia trafności decyzji o pominięciu dowodu z zeznań świadków wymienionych w apelacji, ponieważ dowody mają służyć ustalaniu faktów, a ponadto dowodem z zeznań świadków nie można zastępować dowodu z opinii biegłego, którego celem jest pozyskanie wiadomości specjalnych, gdy są one konieczne dla dokonania ustaleń w sprawie. Należy się również zgodzić z Sądem pierwszej instancji, że nie było potrzeby ponownego przesłuchiwania powoda, który przedstawił już w sprawie swoje twierdzenia. Ponadto przesłuchanie stron stanowi dowód jedynie subsydiarny, a zgromadzony materiał nie uzasadniał potrzeby przesłuchania powoda w celu ustalenia okoliczności, które miałyby nie zostać dostatecznie wyjaśnione.

W związku z powyższym należy wskazać, iż postawione zarzuty uchybienia przepisom prawa procesowego nie były zasadne. Stan faktyczny ustalony przez Sąd pierwszej instancji stanowi wynik prawidłowo przeprowadzonego postępowania dowodowego oraz wnikliwej oceny dowodów. Jednocześnie Sąd pierwszej instancji rozłożył ciężar dowodów zgodnie z art. 6 k.c. Dlatego też Sąd odwoławczy akceptuje poczynione ustalenia i przyjmuje je za własne bez potrzeby zbędnego powielania.

Nietrafne są także zarzuty naruszenia prawa materialnego. W okolicznościach sprawy Sąd pierwszej instancji wyciągnął właściwy wniosek, iż nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda, co uzasadniałoby udzielenie mu ochrony w sposób przez niego oczekiwany. Strona pozwana wykazała, iż warunki socjalno-bytowe zapewnione powodowi we wskazanych przez niego placówkach penitencjarnych były zgodne z przepisami. Nie można zatem uznać, aby warunki osadzenia stanowiły źródło dodatkowych cierpień powoda ponad konieczne niedogodności, wynikające w oczywisty sposób z faktu odbywania kary pozbawienia wolności. Nie wykazano, aby powód był traktowany w sposób niehumanitarny, a przynależne mu i niezbywalne prawo do poszanowania dóbr osobistych przede wszystkim w postaci godności doznało uszczerbku. Jednocześnie powód nie może kontestować stosowanych wobec niego środków, czy nawet kar, które były stosowane w oparciu o przepisy kodeksu karnego wykonawczego. Powód winien wykorzystać przysługujące mu środki prawne w oparciu o wskazane przepisy, czego zresztą ma świadomość zważywszy na ilość składanych przez niego skarg liczonych w dziesiątkach. Skoro nie zostało wykazane, że dobra powoda zostały naruszone, nie było podstaw do udzielenia mu ochrony w oparciu o art. 23 i 24 k.c., a w konsekwencji jako niezasadne należało uznać żądania powoda przeproszenia go przez pozwanego w sposób przez niego wskazany, a nadto zasądzenia dochodzonych kwot. Wobec tego zasadnym było oddalenie powództwa, co jednocześnie czyni niezasadną apelację powoda odnośnie do jego żądań.

W związku z tym apelacja w tym zakresie została oddalona w oparciu o art. 385 k.p.c.

Nie można natomiast odmówić słuszności zarzutowi powoda odnośnie do kosztów procesu. Nie ustrzegł się bowiem Sąd pierwszej instancji niekonsekwencji w rozstrzygnięciu o wysokości kosztów wynagrodzenia należnych pełnomocnikom stron. Nie ma uzasadnienia dla różnicowania wysokości tych kosztów, które zależą od przedmiotu i wartości sprawy. W sposób prawidłowy zostały ustalone koszty zastępstwa procesowego przyznane pełnomocnikowi powoda z urzędu, które zostały określone na kwotę 480 złotych (bez podatku VAT). W sprawie wysokość wynagrodzenia pełnomocników winna być określona zgodnie z rozporządzeniami Ministra Sprawiedliwości z dnia

28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (...) i czynności radców prawnych (...), a to z uwagi na wniesienie pozwu w okresie obowiązywania tych rozporządzeń. Wskazana kwota stanowi sumę wynagrodzenia należnego w sprawie o ochronę dóbr osobistych (360 złotych) i w sprawie o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania (120 złotych). Nie powinno budzić wątpliwości, że powód domaga się zadośćuczynienia właśnie w związku z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności. W tym stanie rzeczy wysokość kosztów procesu należnych stronie pozwanej została obniżona do kwoty 480 złotych, a równocześnie nie było podstaw do podwyższenia wynagrodzenia należnego pełnomocnikowi powoda, który udzielił mu pomocy prawnej z urzędu. Zmiana wyroku nastąpiła w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego postanowiono w oparciu o art. 100 k.p.c. zasądzając koszty tego etapu postępowania w całości od powoda na rzecz pozwanego, który uległ jedynie w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach. Na rzecz Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej zasądzono wynagrodzenie w oparciu o art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c., a jego wysokość ustalono zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800), zmienionego rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 października 2016 r. - §8 ust. 1 pkt. 2 i 26 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 2. Z kolei wynagrodzenie pełnomocnikowi z urzędu przyznano na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2016 r., poz. 1715).

SSA Joanna Naczyńska SSA Ewa Tkocz SSA Anna Bohdziewicz